

i sami ti narodi (samo)poistovjećivali s *Turcima*. Bošnjaci i drugi slavenski muslimani, ali i muslimani Kavkaza i drugih predjela, dobar su primjer u tom kontekstu.

Ostaje pitanje kako naslijeđene i u posljednje vrijeme oživljene (a u nekim slučajevima i nikad potisnute) stereotipe i mitove o *Turčinu* prevazići danas. Poziv da se savremeni problemi (npr. borba za radna mjesta) ne povezuju s dalekim historijskim događajima čini se dobrom osnovom, ali neminovno nameće pitanje kako do toga doći. Upoznavanje ljudi i naroda na svim nivoima i načinima dobar je osnov za početak. Ako su u prošlosti zapadni vladari i mogli širiti sliku o strašnom *Turčinu* zarad

svojih ciljeva, danas, usljed razvoja znanja i komunikacije, to je teže, ili bi barem trebalo biti. Turizam, filmovi, televizijske serije, ali i migracije sa Zapada prema Turskoj, kako je istaknuto u nekoliko radova u ovom zborniku, neki su od načina razbijanja stereotipa i kreiranja nove vlastite slike. Čovjek se, u većini slučajeva, boji onog što mu je nepoznato, strano. Zbornik radova *Imaginarni Turčin* vrijedan je upravo u tom kontekstu: upoznaje nas s našim i tuđim stereotipima i mitovima i poziva na kritičko promatranje i redefiniciju i *sebe i drugog* ■

Nedžad Novalić

Bosna i Hercegovina 1941: Novi pogledi, Zbornik radova, Sarajevo: Institut za istoriju, 2012, 258.

Sasvim je moguća aluzija na reviziju dosadašnjih rezultata istoriografije u Bosni i Hercegovini i o Bosni i Hercegovini, tumačenja, objašnjenja, odabira dobrih i loših, naših i njihovih koju sugerira, ipak, pomalo intrigantan naslov Zbornika radova o prvoj godini u kojoj i Bosna i Hercegovina ulazi u novi svjetski rat, *Bosna i Hercegovina 1941: Novi pogledi*. Mameći takvim naslovljavanjem budućeg čitaoca, bilo laika ili stručnjaka, da ga prelista i pročita, prezentovani sadržaj Zbornika dokazat će mu koliko je takav eventualni prvi utisak pogrešan i neodgovarajući u tom tako popularnom smislu koji su prihvatili pojedini krugovi naših susjeda, pa i šire, pri čemu ni pojedine pisanije u našoj zemlji nisu zaostajale za tim tendencijama zamjene jedne ideološke matrice drugom, kada, prosto rečeno, bje-

lo postaje crno i obrnuto.

Pored toga, potrebno je i nešto podrobnije spoznati i o samom Institutu za istoriju kao izdavaču ovoga Zbornika, koji nije, u cjelini, oportuno i pragmatično pao u iskušenje takve vrste. Od devedesetih godina kontinuirano nizom međunarodnih naučnih skupova i okruglih stolova, izdavačkom djelatnošću, monografijama i časopisima potvrđuje da je preslušavao i dalje preispitivajući dosadašnje rezultate istorijske nauke, istovremeno na temelju dotadašnjeg inovirajući je modernizovao je svoju naučnu djelatnost. Kao svojevrсни svjedoci tu su za pomenuti samo neki objavljeni rezultati sa međunarodnih konferencija u organizaciji Instituta, kao što je: *Istoriografija o Bosni i Hercegovini 1980.-1998.*, održane 1999. godine, zatim *Historijski mitovi na Balka-*

nu iz 2002., *Dijalog povjesničara-istoričara* u Mostaru 2003. ili međunarodni naučni skup koji se upravo bavio ovom temom 2006. godine: *Revizija prošlosti na prostori- ma bivše Jugoslavije*.

Rezultati naučne konferencije, održane u dva dijela u Konjicu i Mostaru 23. i 24. juna jubilarne 2011. godine, objavljeni u ovome Zborniku, po svome dometu sa ograničenim brojem učesnika, od kojih neki, nažalost, nisu predali svoja zanimljiva saopštenja, nisu samo svojevrsno prigodno obilježavanje jubilarne godišnjice, nego su, prije svega, potvrda u kontinuitetu nastojanja naučne politike kuće u skladu sa davno izrečenom oznakom Maxa Vebera da je istorija nauka koja se stalno podmlađuje. Naime, pod *Novim pogledima* sublimirala se težnja da se iz današnje perspektive progovori o karakteru događaja 1941. godine u Bosni i Hercegovini, jer vremenom se i najkрупniji događaji različito ocjenjuju i gledišta o njima se mijenjaju. Ono što je za savremenike izgledalo odlučujuće, pa i za preživjele pobjednike nakon rata, što potvrđuje produkcija do devedesetih fokusirana na vojnu i političku istoriju uz preferiranje ustanka i uloge KPJ, naravno ne bez razloga, tokom vremena dobiva drugačiji ili manji značaj i obrnuto. Velike istorijske prekretnice, kao što je nesumljivo bila 1941. godina za Bosnu i Hercegovinu, kao i devedesete godine 20. stoljeća, daju poseban podsticaj istraživanjima i formuliranju novih pogleda na prošlost. A kako niko ne može staviti tačku kada je riječ o istraživačkom procesu Institut je inicirao održavanje jedne ovakve konferencije i nakon zavidne produkcije na ovu temu, koja je obilježila razvoj istorijske nauke u Bosni i Hercegovini nakon 1945. godine, pa sve do devedesetih, posebno nakon naučnih skupova i monografija koje su se baš bavile

ovom temom. Preispitivanje dosadašnjeg potvrđuje evolutivni put razvoja Instituta za istoriju u odabiru tema i metodološkim principima, koji, uprkos ideološke matrice do devedesetih, nije poltronski doprinio davanju svojevrsne tapije vladajućoj politici. Međutim, ipak su se neki problemi preferirali tako da i dalje postoji istraživačka potreba ka novim temama i interpretacijama, što dokazuje i ovaj Zbornik, skromno popunjavajući ono i na onakav način što je u istorijskoj nauci o Bosni i Hercegovini 1941. godine nedostajalo, o čemu govore i članci Azema Kožara i Salkana Užičanina. Počevši od do sada neobrađenog i djelomično zanemarenog vremenskog inserta Bosne i Hercegovine u sjeni svjetskog rata od 1939.-1941. godine, nizom članaka koji se bave pojedinačnim problemima kao što je Nezavisna država Hrvatska i Islamska zajednica, školstvo, zdravstvo na lokalnoj razini, kreiranje spomeničke tradicije i td., dobivaju se novi kamičići mozaika složene situacije i odnosa u tako malom vremenskom periodu u istoriji Bosne i Hercegovine. Koliko je taj bosanskohercegovački pačvork bio kompleksan da ni u redovima preživjelih aktera istih događaja nije bilo saglasnosti pokazuje i članak Husnije Kamberovića na marginama jedne polemike oko 1941., još sedamdesetih godina 20. stoljeća.

Pravo osvježenje u metodološkom smislu i u smislu novih pristupa, kao i interpretacija, su članci Sabine Ferhadbegović i Dženite Sarač Rujanac, odnosno različite percepcije 1941. u književnosti i filmskoj umjetnosti. Zanimljivo je i to da se mogu metodološki komparirati, jer potpuno neovisno jedna predstavlja savremenu njemačku historiografsku školu a, druga današnje historiografske tendencije oko Instituta za istoriju. Svjedoci nekadašnjih shvatanja

kroz razne izvještaje, projekte i programe i samog Instituta za istoriju od takvih tema i pristupa nekada se zaziralo, sve do nipoštašavanja kao nenaučne i neozbiljne rabote, ali upravo takvi pristupi i kao i otvaranje novih tema i problema, u težnji ka sintezi,

pokazuju modernizacijske naznake u razvoju istorijske nauke kod nas, što potvrđuje i ovaj Zbornik ■

Seka Brkljača

SPOMENICA Ibrahima Karabegovića: zbornik radova / glavni i odgovorni urednik Husnija Kamberović / Sarajevo: Institut za istoriju, 2013, 356.

Knjiga koju predstavljamo čitateljima posvećena je dragom prijatelju, kolegi, mentoru, dugogodišnjem direktoru Instituta za istoriju u Sarajevu i redovnom profesoru na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu – Ibrahimu Karabegoviću (1931-2011).

Profesor Karabegović napustio nas je 28. augusta 2011. godine, samo nekoliko mjeseci nakon našeg dogovora o pripremanju jedne knjige *ad honorem* našem dragom direktoru. Želja uposlenih u Institutu za istoriju bila je da se barem malim dijelom zahvalimo velikom čovjeku koji nam je desetljećima tako često i nesebično pružao ruku potpore kada smo bili na nekim osobnim i profesionalnim prekretnicama u životu.

Doprinos Ibrahima Karabegovića bosanskohercegovačkoj historiografiji prezentiran je u njegovoj bogatoj bibliografiji koju je pripremila dr. sc. Amila Kasumović. Međutim, njegov opus ne čine samo njegovih pet knjiga, brojni znanstveni radovi, urednički i ostali stručni poslovi, već prije svega čine svi oni prijatelji, kolege i studenti koje je on potakao da pokažu koliko mogu pridonijeti historijskoj znanosti. Raditi pod

“direktorskom palicom” Ibrahima Karabegovića bilo je nadahnuto i korisno jer je načinom komuniciranja njegovao važnost življenja zajedničkog institutskog života i podsjećao nas da svi pripadamo istoj kući bez obzira na naše brojne međusobne razlike, bile one profesionalne, istraživačke, političke ili osobne prirode.

Svjesni smo da je izdavanje zbornika sa znanstvenim člancima napisanim u čast Ibrahimu Karabegoviću samo jedan mali znak pažnje, poštovanja i zahvalnosti. Mnogo toga ostalo je nezapisano, ali je sačuvano u sjećanjama na našeg direktora, kako smo ga zvali i kada je prestao obnašati tu funkciju. Objavljivanjem ovoga zbornika u spomen na našeg prijatelja i direktora želimo zahvaliti za sve ono što je za nas učinio, ali želimo i da sljedećim generacijama ostavimo jedno pisano svjedočanstvo o njemu.

Na početku, potrebno je istaći nekoliko datuma iz Karabegovićeve biografije napisane iz pera njegovog nasljednika na direktorskoj funkciji u Institutu, prof. dr. Husnije Kamberovića. Ibrahim Karabegović rođen je u Modriči 5. juna 1931., gdje je završio osnovnu školu, a ratom otežano gimnazij-